

ДАШКОВСЬКИЙ **Анатолій**
Вікторович

*викладач кафедри державної безпеки
Київського інституту Національної
гвардії України*

ПІСКУН **Іван Іванович**

*доцент кафедри військового права та
правоохоронної діяльності Національного
університету оборони України,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН ЯК ОСОБЛИВИЙ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СЕКТОР БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Сьогодні, у зв'язку зі складними політичними та геополітичними викликами, сектор безпеки та оборони в Україні є однією з найбільш важливих сфер державного управління. Умови особливих правових режимів, такі як воєнний стан чи надзвичайний стан, вимагають відповідних правових механізмів регулювання цієї сфери.

З метою забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави, необхідно встановити чіткі норми та правила, що регулюють діяльність сектора безпеки та оборони в умовах особливих правових режимів. Такі норми повинні забезпечувати захист прав та свобод громадян, у той же час, дозволяючи владі ефективно реагувати на загрози безпеці держави.

У цьому контексті, питання правового регулювання сектору безпеки та оборони в умовах особливих правових режимів є актуальним та важливим для подальшого розвитку держави та забезпечення її безпеки. Відповідне правове регулювання дозволить ефективно захищати національні інтереси та забезпечувати права громадян в умовах військово-політичної напруги.

У рамках надзвичайного стану сектор безпеки та оборони України отримує значні повноваження для підтримки правопорядку, захисту стратегічних об'єктів і забезпечення обороноздатності держави. Це включає мобілізацію додаткових людських і матеріальних ресурсів, посилення координації між різними державними та військовими структурами, а також застосування спеціальних заходів для боротьби з терористичними загрозами або внутрішніми збуреннями.

Під час надзвичайного стану підрозділи Збройних сил України та інші структури сектору безпеки можуть залучатися до виконання завдань, які не є їхніми типовими функціями в мирний час, наприклад, до забезпечення громадського порядку, охорони критичної інфраструктури та навіть участі у пошуково-рятувальних операціях під час природних катастроф. Особливу роль у таких умовах відіграють Служба безпеки України (СБУ) та Національна

гвардія, які беруть на себе основні функції з протидії внутрішнім загрозам та стабілізації ситуації.

Введення надзвичайного стану вимагає від держави чітких правових механізмів для забезпечення балансу між потребами безпеки і захистом прав людини. Це зумовлено необхідністю гарантувати, що надані державі повноваження не будуть зловживанні, а дії сектору безпеки будуть відповідати вимогам Конституції та міжнародним зобов'язанням України. Серед ключових правових механізмів регулювання діяльності сектору безпеки під час надзвичайного стану є забезпечення прозорості у прийнятті рішень, контроль з боку парламенту та судових органів, а також можливість оскарження рішень про обмеження прав і свобод громадян.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. [1]

Крім того, держава зобов'язана інформувати міжнародні організації, такі як ООН та Рада Європи, про введення надзвичайного стану та обмеження певних прав, як це передбачено міжнародними конвенціями. Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим. [2]

Для того, щоб надзвичайний стан був ефективним та мав позитивний вплив на сектор безпеки та оборони, необхідно дотримуватися певних принципів та вимог:

По-перше, введення надзвичайного стану повинно бути обґрунтоване та необхідним в даній ситуації. Також воно повинно бути обмежене за терміном та територією дії.

По-друге, введення надзвичайного стану не повинно призводити до порушення прав та свобод громадян, зокрема права на життя, здоров'я, свободу думки, віросповідання, зборів тощо. Також необхідно забезпечувати безпеку та права преси та інших засобів масової інформації.

По-третє, введення надзвичайного стану не повинно призводити до порушення демократичних принципів та засад правової держави, зокрема незалежності судової влади та захисту прав людини.

Таким чином, введення надзвичайного стану є необхідним заходом для забезпечення безпеки та захисту прав громадян в критичних ситуаціях. Проте, воно повинно бути вжите з дотриманням принципів правової держави та з урахуванням інтересів суспільства в цілому [7, с. 230-235].

Крім того, введення надзвичайного стану може мати вплив на зовнішню політику країни. Залежно від обставин, введення надзвичайного стану може викликати реакцію міжнародного співтовариства, зокрема інших держав, які можуть сприймати це як порушення демократичних принципів та прав людини. Це може мати наслідком дипломатичний тиск на країну, включно з можливими санкціями [1].

Також, надзвичайний стан може впливати на роботу правоохоронних органів, зокрема поліції та служб безпеки. Умови надзвичайного стану можуть змінювати стандартні процедури та правила роботи, зокрема збільшувати повноваження правоохоронців та обмежувати права громадян. У таких умовах можуть виникати проблеми з охороною прав людини, зокрема порушення прав на свободу вираження думки, збору та поширення інформації, на збори та мирні протести [1].

Надзвичайний стан, як особливий правовий режим, відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки в умовах кризових ситуацій. Водночас його вплив на сектор безпеки та оборони вимагає високого рівня підготовки, координації та дотримання правових норм. Ефективне функціонування сектору безпеки та оборони в умовах надзвичайного стану є запорукою стабільності держави та її здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Для цього необхідно постійно вдосконалювати правові механізми регулювання, підвищувати оперативність реагування органів безпеки та зміцнювати демократичні інституції, що контролюють виконання цих функцій.

З огляду на все вище перераховане, можна сказати, що на сьогоднішній день, в Україні існує достатньо законодавчої бази для регулювання діяльності сектору безпеки та оборони в умовах особливих правових режимів. Однак, важливо підтримувати цю базу в актуальному стані, враховуючи зміни в суспільстві та зовнішньополітичній ситуації.

Також важливо забезпечити ефективну реалізацію цих законодавчих норм та контроль за їх дотриманням. Для цього потрібно мати дієві механізми контролю, які б допомагали уникати зловживань та корупції в цій сфері. Узагалі, правове регулювання сектору безпеки і оборони є важливою складовою державного управління та забезпечення національної безпеки. Продовження розвитку і покращення законодавства в цій сфері є важливою передумовою для зміцнення національної безпеки та державного суверенітету.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.09.2024).
2. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України. 16.03.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 18.09.2024).
3. Пономарьов С.П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України: дис. докт. юр. наук: 12.00.07. Дніпро, 2018.